

Theoretische verdieping

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Inleiding.....	3
1. Sensitief responsief reageren	4
Wat kun je doen om sensitief responsief te reageren?	4
Hoe reageer je sensitief responsief op (veel) huilen?.....	4
Hechting	4
Fases bij het aangaan van een hechtingsrelatie	5
Wennen	5
2. Respect voor autonomie	6
Richtlijn respectvol aanraken en verzorgen	6
3. Structureren en leidinggeven	7
Dagprogramma.....	7
Flexibiliteit	7
Overgangssituaties.....	7
Speel-leeromgeving	8
Duidelijke regels.....	8
Routines en rituelen.....	8
4. Praten en uitleggen.....	9
Non-verbaal en verbaal communiceren.....	9
Benoemen/verwoorden.....	9
Gesprekjes voeren/speelpraten	9
Boekjes, rijmpjes, versjes	10
5. Ontwikkelingsstimulering	11
Kansen grijpen en kansen creëren.....	11
Op welke manieren kun je kansen creëren?	11
Bewegen en ontdekken.....	11
Gedeelde aandacht	11
Tempo afstemmen.....	12
6. Interacties begeleiden.....	13
Sociaal gedrag van baby's.....	13
Ontwikkeling sociaal gedrag	13
Richtlijn Baby's en andere kinderen	14

Inleiding

Doordat jij als gastouder de opvang verzorgt in een kleinschalige en huiselijke omgeving, ben je in staat om een veilige gehechtheidsrelatie met een baby op te bouwen (naast de gehechtheidsrelatie met de ouders), zodat hij zich veilig voelt en de wereld kan gaan ontdekken. Je hebt oog voor de eigenheid van je opvangbaby. Vanuit jou als veilige en vertrouwde basis kan een baby zich ontwikkelen en opbloeien tot een gelukkige en evenwichtige volwassene.

Aangezien iedere opvangsituatie anders is, zullen er onderlinge verschillen zijn. Als gastouder heb jij je het pedagogisch handelen, zoals beschreven in het pedagogisch beleidsplan, eigen gemaakt. De vier pedagogische basisdoelen van prof. J.M.A. Riksen-Walraven, zoals genoemd in de Wet Kinderopvang, bepalen hoe jij in de praktijk handelt:

- Bieden van emotionele veiligheid
- Gelegenheid bieden voor het ontwikkelen van persoonlijke competentie
- Gelegenheid bieden voor het ontwikkelen van sociale competentie
- Overdragen van waarden en normen

Om goed invulling te geven aan deze pedagogische basisdoelen en te zorgen dat ze ook behaald worden hangt voornamelijk af van jouw manier van communiceren. Hoe beter de interactie tussen jou en de kinderen, hoe beter het welbevinden en de ontwikkeling van met name de jonge kinderen. Goede interactie draagt bij aan de pedagogische basisdoelen en kun je onderscheiden in de volgende interactievaardigheden:

1. Sensitieve responsiviteit
2. Respect voor autonomie
3. Structureren en positief leidinggeven
4. Praten en uitleggen
5. Ontwikkeling stimuleren
6. Interacties tussen kinderen begeleiden

In deze theoretische verdieping gaan we verder in op het toepassen van de zes interactievaardigheden bij baby's.

1. Sensitief responsief reageren

Sensitief zijn betekent signalen herkennen en goed weten te interpreteren. Responsief zijn betekent dat je goed kijkt en luistert naar een baby (sensitief) en hier ook passend op reageert. Uit jouw reactie blijkt dat je de baby gezien en gehoord hebt en dat je hem goed begrepen hebt. Wanneer je sensitief responsief reageert op baby's zullen ze zich veilig voelen en vanuit die veiligheid de wereld gaan verkennen.

Baby's hebben vooral behoefte aan de nabijheid van jou als volwassene. Op deze manier leer je ze het beste kennen en steeds beter sensitief responsief te reageren. Het vraagt geduld en aandacht om ze écht goed te leren kennen. Baby's geven veel informatie met hun lichaamstaal. Ze geven aan wat ze fijn vinden en wat ze minder prettig vinden. Door goed naar ze te kijken en luisteren leer je over hun voorkeuren en leer je de verschillende signalen steeds beter te herkennen en interpreteren.

Een belangrijk aspect van sensitieve responsiviteit is de manier waarop je contact maakt met of reageert op het contactinitiatief van je opvangbaby. Elke baby heeft een eigen manier waarop het contact maakt. Sommigen zoeken contact met hun ogen, anderen door je aan te raken en weer anderen door je op hun manier roepen. Het is goed om de contactinitiatieven neutraal of positief te benoemen zodat je opvangbaby zich gezien en gehoord voelt.

Wat kun je doen om sensitief responsief te reageren?

- Kijk goed naar de baby
- Volg waar de baby naar kijkt
- Zorg dat je (oog)contact hebt
- Zeg of doe pas iets als je contact hebt
- Neem de tijd om een reactie af te wachten
- Reageer altijd
- Benoem wat je ziet en wat je doet
- Reageer met echte belangstelling en aandacht
- Zorg voor een vriendelijke/levendige gezichtsuitdrukking

Hoe reageer je sensitief responsief op (veel) huilen?

- Zorg voor extra continuïteit en regelmaat
- Zorg dat een baby vaak genoeg komt om vertrouwd te raken met jou als gastouder. Een baby die maar een halve dag per week komt moet elke week weer opnieuw wennen
- Zorg voor een rustige omgeving
- Probeer zoveel mogelijk het dagritme van thuis aan te houden
- Geef regelmatig één op één aandacht. Benut hiervoor ook verzorgingsmomentjes
- Raak je opvangbaby met respect aan
- Probeer stress en huilen voor te zijn door goed op signalen te letten
- Blijf zelf rustig
- Zorg voor voldoende rust en slaap

Hechting

Voor baby's is het belangrijk dat ze de kans krijgen om zich aan de vaste verzorgers te hechten. Dat betekent: een liefdevolle vaste band met hen opbouwen.

Fases bij het aangaan van een hechtingsrelatie

- 0–3 maanden. In deze fase reageren baby's op iedereen die hen liefde en aandacht geeft. Ze glimlachen naar iedereen en dat roept positieve reacties en gevoelens op bij de kijkers die daardoor weer extra gemotiveerd raken om nog meer glimlachjes teweeg te brengen bij de baby. Het glimlachen versterkt zo de hechting.
- Vanaf de geboorte begint de baby het gezicht, de stem en de geur van de vaste verzorgers te herkennen. Ze blijken in hun aanwezigheid of nabijheid sneller in te slapen. Met deze herkenning wordt de basis gelegd voor de volgende fase.
- 3–7 maanden. Kinderen krijgen nu een voorkeur. Ze krijgen vooral een voorkeur voor mensen die veel tijd met hen doorbrengen en die reageren op hun signalen (sensitief responsief zijn) en zelf ook contact zoeken.
- 7–12 maanden. In deze periode krijgt een baby een nog sterkere voor- of afkeur voor mensen. Op een gegeven moment wil een kind bijvoorbeeld niet meer door vreemden opgetild worden. Dat noemen we de 'eenkennigheidsfase'. Het kind wordt bang dat de hechtingsfiguren weggaan en niet meer terugkomen. Dat heet 'scheidingsangst'.
- Na 8 maanden hechten kinderen zich maximaal aan vijf tot zes personen.
- 12–24 maanden. In deze fase ontstaat het 'ik-besef': het kind ontdekt dat het zelf iemand is, los van de ander. Dit brengt onafhankelijkheid met zich mee, maar het betekent ook een losmaking. Baby's onderzoeken de relatie door te experimenteren met nabijheid en afstand.

Wennen

De eenkennigheidsfase is een kwetsbare periode in het hechtingsproces. Probeer er dus, als dat mogelijk is, voor te zorgen dat het kind niet start in de eenkennigheidsfase. Liever daarvóór of daarna.

Bij de wenperiode zijn verder de volgende zaken belangrijk:

- Besteed tijd aan het wennen, bijvoorbeeld een maand
- Bouw een vertrouwensrelatie met de ouders op; als de ouders jou vertrouwen met hun baby, vertrouwt de baby jou ook sneller
- Besteed aandacht aan de emoties van de ouders bij het achterlaten van hun kind. Je kunt de ouders eventueel uit je zelf tussendoor even bellen om te vertellen hoe het gaat
- Vraag veel informatie. Hoe laat hun kindje zich troosten, wat vindt het leuk?
- Geef veel informatie over hoe begeleiding en verzorging door jou verloopt
- Bied de mogelijkheid om telefonisch contact te hebben
- Zorg voor herkenningspunten van thuis: geur, eten, muziekje, knuffel

2. Respect voor autonomie

Autonomie is het recht om zelf te bepalen wat je doet. Als je respect hebt voor de autonomie van een baby wil dat zeggen dat je respect hebt voor de eigenheid en de behoeften van de baby. Respect voor autonomie kun je op verschillende manieren geven, waarbij het erom gaat dat baby's ervaren dat ze ook zelf iets kunnen en dat er rekening gehouden wordt met wie ze zijn en waar ze behoefte aan hebben. Baby's zijn onderzoekers. Ze zijn continu bezig om dingen te ontdekken. Dit doen ze op hun eigen manier en tempo. Het is heel erg belangrijk dat baby's zelf ontdekken omdat het hen leert creatief te zijn en problemen op te lossen in plaats van uit de weg te gaan. Een baby die iets bereikt door zelf te ontdekken ontwikkelt zich veel beter.

Baby's kunnen al goed aangeven wat ze wel en niet willen en wat hun aandacht heeft. Ze kijken naar degene die ze interessant vinden of naar het speelgoed dat ze graag willen hebben. Ze nemen dus veel initiatief met hun blikken. Als je dit ziet, benoem het dan en ga op dit signaal in. Misschien begrijpt een baby niet precies wat je zegt, maar hij heeft wel het idee dat je reageert op wat hij bedoelt.

Richtlijn respectvol aanraken en verzorgen

Wil je meer weten over respect voor autonomie en respectvol aanraken en verzorgen? Lees dan onze richtlijn in de kenniswijzer van mijnastouderburo.nl

3. Structureren en leidinggeven

Structuur geeft grip op de werkelijkheid. Als er steeds iets nieuws op je afkomt, weet je niet wat je kunt verwachten. Zo ervaren baby's hun omgeving. Jij kunt als gastouder deze nieuwe dingen structureren waardoor het voor een baby minder heftig is. Door ontdekkingen te doen, krijgen kinderen grip op de wereld om hen heen. Door ervaringen in kleine stukjes te delen, wordt de wereld voor jonge kinderen eenvoudiger, duidelijker en voorspelbaarder.

Structuur geeft een gevoel van gezamenlijkheid. Het kan baby's ook een gevoel van 'samenzijn' geven en laten voelen dat ze erbij horen. Dit kun je bevorderen door dingen gezamenlijk te doen zoals altijd met elkaar een liedje te zingen voor het eten of af te spreken dat je allemaal op een bepaald tijdstip opruimt. Een baby kun je hier prima bij betrekken en deze zal zich zo een deel van de groep voelen. Een groepsgevoel ontstaat doordat kinderen en hun gastouder ervaringen delen, afspraken maken, zich houden aan de afgesproken regels, eigen rituelen hebben/maken en feesten met elkaar vieren op hun eigen wijze. Je kunt baby's hier niet vroeg genoeg bij betrekken.

Structuur biedt kinderen een kader en geeft ruimte voor ontwikkeling. Als het kader te groot of onduidelijk is, wordt het onveilig. Een baby weet dan niet wat mag en kan en gaat dan vaak op zoek naar de grenzen. Als het kader te klein is, hebben baby's te weinig ruimte om hun gang te gaan. In dat geval gaan ze proberen de grenzen op te rekken. Je ziet dus dat bij te veel, te weinig of onduidelijke grenzen baby's vooral bezig zijn met de grenzen zelf. Op deze manier komen ze nauwelijks tot ontdekken en spel. Wanneer de kaders ruim en helder genoeg zijn, voelen baby's zich veilig en zullen ze helemaal op gaan in het ontdekken en ontwikkelen. Zo draagt een goede structuur dus bij aan de ontwikkeling van baby's.

Structuur geeft ook richting aan gedrag en de ontwikkeling van normen en waarden. Er zijn verschillende manieren waarop je bij baby's kunt structureren:

Dagprogramma

Bij een goede dagindeling is er, naast eten en slapen, sprake van afwisseling tussen rustige en actieve momenten, binnen- en buitenactiviteiten, begeleid en vrij spel, individuele en gezamenlijke momenten. Baby's hebben behoefte aan een prettige en rustige overgang tussen de verschillende activiteiten zonder lang te wachten of te veel gehaast. Daarom is het prettig om onderdelen van het dagprogramma ruim in te plannen. Elke baby heeft een eigen dagprogramma omdat baby's hun eigen ritme volgen. Voordat baby's naar de gastouder gaan, hebben ze thuis al een eigen ritme opgebouwd. Voor een baby is het fijn als een gastouder daarop aansluit. Bijvoorbeeld: Wat gebeurt er thuis? Eerst eten en dan slapen of andersom? Dat neem je over zodat het dagritme herkenbaar is.

Flexibiliteit

Een goed dagprogramma wil niet zeggen dat kinderen altijd hetzelfde doen op dezelfde plaats en op hetzelfde tijdstip. Baby's kunnen nog geen klok kijken en als ze trek krijgen, zal hun aandacht vanzelf uitgaan naar het eten. Zo ontstaat het dagprogramma in samenwerking met de baby's en andere kinderen binnen je opvang. Als het dagprogramma niet soepel verloopt, kun je kijken of je voldoende aansluit op bovengenoemde behoeftes. Het kan zijn dat een verandering van het programma veel oplevert.

Overgangssituaties

Een dag bestaat uit heel veel overgangsmomenten. Zoals de overgang van huis naar de gastouder, van vrij spel naar in de kring, van binnen naar buiten, van spel naar opruimen naar aan tafel, van eten naar handen

wassen naar uitkleden naar in bed, van opvang naar huis. Deze overgangsmomenten vragen van kinderen dat ze iets loslaten en overstappen op iets anders. Baby's hebben tijd en ruimte nodig voor de overgang naar het volgende stadium. Bijvoorbeeld: van slapen naar waken (van het warme bedje naar de drukke groepsruimte) of van spelen naar eten. Plan daarom de overgangsmomenten ruim in. Let erop dat je elke verandering steeds aankondigt. Je vertelt wat er gaat komen en wacht de reactie van de baby af. Dan pas doe je wat je aangekondigd hebt. Ondertussen blijf je steeds contact houden met de baby, uitleggen wat er gebeurt, en kijken hoe de reactie van de baby is. Je geeft zo een baby de tijd om om te schakelen naar de nieuwe situatie en het gaat hem helpen om een volgende keer de nieuwe situaties te kunnen voorspellen. Je zult zien dat hij dan vanzelf al meewerkt. Baby's leren zo op een gegeven moment de volgorde van gebeurtenissen kennen.

Speel-leeromgeving

Overzichtelijk materiaal wil zeggen dat het materiaal opgeborgen is in overzichtelijke en open kasten. Zo kunnen kinderen zelf zien en bepalen waar ze mee kunnen spelen. Door kinderen eigen mandjes, kapstokjes, bordjes, bekertjes en bedjes te geven, is het duidelijk voor hen wat ze bijvoorbeeld waar kunnen vinden of mogen pakken. Zo geef je ze ook letterlijk een vaste plek.

Wil je meer informatie over de ideale speel-leeromgeving voor baby's? Lees dan onze richtlijn in de kenniswijzer van samenopvoeden.nl

Duidelijke regels

Voor kinderen alle leeftijden geldt dat er een beperkt aantal duidelijke regels hoort te zijn. Als een gastouder inspeelt op behoeftes, signalen en vaardigheden van kinderen, dan zijn er niet veel regels nodig. Soms doen baby's dingen die je liever niet hebt. Dat doen ze spontaan en ze hebben nog geen idee dat dat niet kan. Sommige baby's bijten bijvoorbeeld. Ze leggen nog geen verband tussen hun handeling (bijten) en het huilen van een ander kind. Daar gaat tijd overheen. Of de baby pakt een speeltje wat een ander kind in de hand heeft. Hij heeft nog geen idee van het begrip 'eigendom' en begrijpt dus niet waarom hij dat speeltje nu niet mag hebben en net wel. Daarom hanteer je voor baby's nog geen echte regels. Zij snappen 'voorschriften' nog niet en je kunt dus niet verwachten dat ze zich uit zichzelf aan de regels houden.

Routines en rituelen

Omdat de wereld voor jonge baby's nog een aaneenschakeling is van onbekende, onverwachte en onbegrijpelijke gebeurtenissen, zijn ze vaak dol op herhaling en regelmaat. Je ziet dat ze al erg oplettend kijken en luisteren naar mensen, stemmen, geluiden en dat ze op zoek zijn naar de samenhang en de volgorde. Als ze een aantal keren hebben gemerkt dat er iemand binnenkomt nadat ze voetstappen op de trap hebben gehoord, dan zie je dat ze al naar de deur gaan kijken bij het horen van voetstappen. Ook in spelletjes zie je dat ze erg enthousiast reageren op herhaling. Vaak ontstaan er in samenspel met de baby allerlei gewoontes. Je ziet vanzelf wat de baby leuk en prettig vindt. Speelse rituelen zoals vaste liedjes, spelletjes, knuffelmomentjes helpen de baby soepel de dag door. Naarmate de baby groter wordt, kun je de rituelen spannender maken door af en toe te variëren.

De ontwikkeling van baby's gaat heel snel, steeds kunnen ze iets nieuws. Ze gaan in iets meer dan een jaar tijd van liggen, draaien, kruipen, zitten en staan naar lopen. Steeds ziet de wereld er vanuit een andere houding weer heel anders uit. Ook het slaapritme en de eetgewoontes veranderen steeds. Het ritme, de regelmaat, de structuur die je opbouwt met de baby, zullen dus ook voortdurend veranderen.

4. Praten en uitleggen

Non-verbaal en verbaal communiceren

Bij baby's die nog geen taal verstaan, is het voor het begrip erg belangrijk om je taal non-verbaal te ondersteunen. Je lichaam is je communicatiemiddel; je gebruikt je handen, je stem, je ogen, je mimiek en je houding. Het heet niet voor niets lichaamstaal. Alles is van invloed op het gevoel dat je oproept bij de baby wanneer je met hem communiceert.

Omgekeerd geldt hetzelfde: oog voor de lichaamstaal van jonge kinderen is essentieel om te begrijpen wat zij jou willen vertellen. Volwassenen stemmen automatisch hun manier van communiceren op de baby af. Deze manier van tegen baby's praten wordt gekenmerkt door korte en eenvoudige zinnen, nadruk op en herhaling van de belangrijkste woorden, duidelijke articulatie en levendige intonatie & mimiek. Deze manier van praten komt soms wat overdreven over en of het helpt bij het ontwikkelen van de taal is nog niet duidelijk. Uit onderzoek blijkt dat sommige aspecten van deze manier van praten wel positief van invloed zijn op bepaalde facetten van de taalontwikkeling bij vooral heel jonge kinderen. Een levendige manier van praten, houdt de aandacht van baby's bijvoorbeeld langer vast. Een duidelijke uitspraak helpt baby's bij het onderscheiden van verschillende klanken; en kinderen pikken sneller woorden op als ze vaak herhaald worden. De keerzijde is dat deze taal grammaticaal soms te wensen overlaat. Het zijn soms kromme of fout vereenvoudigde zinnen ('Mamma jasje geven?'), waardoor iets oudere kinderen er weer minder houvast aan hebben bij het verwerven van de zinsbouwregels. Belangrijk is dus dat je hier wel op let.

Benoemen/verwoorden

Bij baby's gaat het vooral om het benoemen van de dingen om hen heen, de voorwerpen uit hun leven, de speen, de luier, de bal, de poes, het bed, de fles, de appel en de banaan en al die dingen meer. Het gaat ook om het benoemen van de dingen die je doet, de dagelijkse bezigheden, eten, slapen, naar bed, in bad, spelen, lopen en zitten. Je kunt de hele dag door tegen de baby praten en benoemen wat jij doet en wat de baby doet, en wat jij ziet en waar de baby naar kijkt. Het benoemen helpt kinderen de betekenis van woorden te ontdekken.

Ook kun je benoemen wat je voor gevoelens bij de baby ziet. Dat hij honger heeft, of krampjes, vrolijk is. Ook al begrijpt hij niet alles, hij ziet dat je het over hem hebt en dat je op zijn gevoelens reageert. Misschien voel je je soms een beetje ongemakkelijk om zo veel te benoemen. Een baby geeft geen verbale antwoorden en je weet ook niet goed of ze je wel begrijpen. Maar het is goed om je te realiseren dat baby's naar je mimiek kijken en luisteren naar je spraak. Zo leren ze geleidelijk verbanden te leggen tussen taal, gebeurtenissen, namen en voorwerpen.

Gesprekjes voeren/speelpraten

Als je praat met een baby dan reageert de baby op jouw toonhoogte, hoe je je stem gebruikt, op je gezichtsuitdrukkingen en je gebaren. Een baby praat op zijn eigen manier terug door bijvoorbeeld te brabbelen en geluidjes te maken. Baby's zijn actief als je met ze praat, door lichamelijk contact te zoeken, door te kijken en te luisteren en later ook door mee te praten. Als je praat met een baby dan kan dat op een speelse manier waarbij je samen veel plezier hebt, elkaar te imiteert en spiegelt. Zo versterk je de relatie en begint de taalontwikkeling. Op deze manier ben je bezig met 'speelpraten'. Praten met een baby versterkt de relatie. Ze leren dat ze ook een aandeel hebben in een gesprek, het geeft plezier en het draagt bij aan de taalontwikkeling.

Boekjes, rijmpjes, versjes

Je kunt al snel beginnen met voorlezen aan baby's. Baby's houden ervan om samen in boekjes te kijken. Meestal zijn het stoffen of kartonnen boekjes, omdat baby's immers eerst alles verkennen door het in de mond te stoppen. In het begin bekijken ze de plaatjes nog los van elkaar en zien ze elk plaatje vooral als een combinatie van kleuren en vormen. Veel boekjes zijn aanwijsprentenboeken en dienen vooral om kinderen woorden te leren. Ook zijn er kleine boekjes met een kort verhaaltje erin. De baby heeft meestal nog niet in de gaten dat de plaatjes samen een verband hebben of een verhaal vertellen. Hoe vaker je met ze leest, hoe sneller ze in de gaten krijgen dat het plaatje op de ene bladzijde een vervolg is op het vorige plaatje. Op den duur ziet de baby dat er zich in de plaatjes een gebeurtenis afspeelt. Het is belangrijk bij het 'voorlezen' niet al te sturend te zijn, maar de baby te volgen in waar de interesse naar uitgaat. Wanneer je kinderen volgt met het benoemen en verwoorden van datgene wat ze op de plaatjes aanwijzen stimuleer je ook hun taal-spraakontwikkeling.

5. Ontwikkelingsstimulering

Je kunt baby's een stap verder helpen in hun ontwikkeling als je hen activiteiten aanbiedt die aansluiten bij hun interesse, maar net iets verder gaan dan waar ze zelf mee bezig zijn. Zo kun je baby's naar een hoger niveau brengen. De ruimte tussen wat een baby al kan en wat een baby zou kunnen leren noemen we de zone van naaste ontwikkeling.

Kansen grijpen en kansen creëren

De ontwikkeling van baby's kun je stimuleren door kansen te grijpen. Dit doe je door meteen in te gaan op iets wat je ziet. Als een baby bijvoorbeeld ergens naar kijkt en/of ernaar wijst kun je daar meteen op ingaan door er samen met de baby naar te kijken (gedeelde aandacht) en samen ermee te spelen. Kansen kun je ook grijpen door in te spelen op onverwachte gebeurtenissen: een supermarktmedewerker komt boodschappen bezorgen, er is een verjaardagsfeestje van een ander kindje of het begint ineens de sneeuwen.

Op welke manieren kun je kansen creëren?

- Kleine wijzigingen aanbrengen in de inrichting. Hierdoor zie je dat kinderen ineens met nieuwe ogen de oude speelhoek instappen en nieuwe spelmogelijkheden zien.
- Aandacht vestigen op bepaald materiaal door het op een opvallende plek of op een mooie manier ergens neer te leggen. Dit kan nieuw onderzoek mogelijk maken.
- Benut dagelijkse momenten. Er zijn zoveel terugkerende momenten die je nu misschien als routine beschouwt maar waar je baby's eigenlijk prima bij kunt betrekken.
- Baby's kun je uitdagen om buiten de kaders te gaan. Dit kan door vreemde situaties te creëren. Doe zelf af en toe dingen expres op een verkeerde manier, zoals een kledingstuk op je hoofd zetten, of doe alsof je iets verkeerd begrepen hebt.
- Behalve veel (een-op-een)contact hebben baby's ook de mogelijkheid nodig om zich vrij te kunnen bewegen en zintuiglijke ervaringen op te doen. Op deze manier leren baby's. Als gastouder zorg jij ervoor dat jouw opvangkindjes kansen grijpen en creëren om de zintuiglijke en motorische ontwikkeling te ondersteunen en de spelbetrokkenheid van baby's te verhogen.

Bewegen en ontdekken

Omdat bij baby's de motorische en zintuiglijke ontwikkeling zo belangrijk is, is ruimte voor bewegen en ontdekken essentieel. Als baby's fysieke ruimte krijgen om ongestoord vrij te bewegen en als er interessante materialen zijn om te ontdekken, dan kunnen ze zichzelf heel lang vermaken en geconcentreerd bezig zijn. Een baby krijgt meer besef van zijn eigen lichaam als hij actief is en zelf kan oefenen. Dat is de basis voor de ontwikkeling van eigenwaarde en innerlijke kracht. Als je baby's bewegingsvrijheid geeft, zie je hoe vaak ze van houding veranderen. Zo oefenen ze nieuwe bewegingen en houdingen en ontdekken bijvoorbeeld hoe ze kunnen rollen, zitten of kruipen. Al bewegend ontstaan er bij baby's nieuwe behoeftes.

Gedeelde aandacht

Ook bij baby's speelt spelbetrokkenheid een belangrijke rol bij het ontdekken. Dat is te zien aan de intensiteit waarmee de baby bezig is met materiaal. Als baby's veel heen-en-weer kijken, dan is hun aandacht elders. Gedeelde aandacht betekent dat je je aandacht vestigt op wat het kind doet en zo samen ergens naar kijkt. Dat helpt baby's om hun aandacht ergens op te leren richten. De aandacht richten is belangrijk om zich te leren concentreren. Dat kun je doen vanaf een leeftijd van zes maanden. Baby's bekijken iets of doen iets; je volgt hen, gaat samen kijken en benoemt wat je ziet. Je doet dat spelenderwijs en je houdt de aandacht van de baby even vast. Op de grond gaan zitten bij de baby's biedt de mogelijkheid

om de aandacht van een baby ergens op te richten. Je kunt goed zien waar een baby mee bezig is en dan kun je samen kijken.

Tempo afstemmen

Baby's hebben tijd nodig om informatie te verwerken. Wanneer je speelt met baby's of een activiteit doet, vertraag dan je tempo en zet pas de volgende stap wanneer je bij de baby hebt gezien dat hij de vorige stap verwerkt heeft.

6. Interacties begeleiden

Bij de gastouder hebben baby's de kans om met andere kinderen op te trekken. De onderlinge relaties veranderen vaak omdat ieder kind zich steeds ontwikkelt en dus op elk moment andere behoeften, emoties en vaardigheden heeft. Elk individueel kind heeft weer eigen behoeftes, verlangens, belangen die het wil realiseren. Dat leidt tot een ingewikkeld spel van onderlinge afstemming: ruzies, emoties, samenspelen en alleen spelen. Uiteindelijk leidt dit tot vaste en herkenbare patronen van onderling sociaal gedrag. Dat is een proces dat zich spontaan zelf organiseert, waarbij jij als gastouder af en toe tussen beiden moet komen. Naast deze vrije ruimte zijn er bij de gastouder ook georganiseerde gezamenlijke momenten, zoals de maaltijd of het zitten in een kring die zich er goed voor lenen om meer sturing te geven aan het sociaal handelen in de groep. Het gaat dan met name om handelingen die kinderen minder snel uit zichzelf ontwikkelen rekening houden met elkaar, wachten op elkaar en omgaan met kinderen die ouder/jonger zijn.

Sociaal gedrag van baby's

Baby's beschikken al vanaf de geboorte over zogenoemde spiegelneuronen. Daardoor kunnen ze zich inleven in de gevoelens of ervaringen van andere mensen. Wanneer ze bijvoorbeeld zien dat iemand verdriet of pijn heeft of blij is, voelen ze zelf ook verdriet, pijn of blijdschap. Door de spiegelneuronen worden deze emoties namelijk ook in hun eigen hersenen geactiveerd. Er wordt aangenomen dat deze spiegelneuronen een essentiële rol spelen bij de ontwikkeling van empathie (inlevingsvermogen) en wederzijds begrip.

Ontwikkeling sociaal gedrag

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat baby's al op zeer jonge leeftijd sociaal gedrag vertonen:

- Vanaf een leeftijd van twee maanden zie je al dat kinderen interesse hebben in elkaar. Ze reageren op elkaar: kijken naar elkaar, maken geluidjes of lachen naar elkaar.
- Vanaf drie tot zes maanden kijken baby's waar een ander naar kijkt.
- Vanaf zes maanden beginnen ze te begrijpen wat mensen willen en kunnen ze daarop reageren met hulpgedrag (iets pakken, iets aangeven, iets doen). Als je bijvoorbeeld iets wilt oprapen waar je niet bij kunt, dan helpt de baby door er naar toe te kruipen en het voor je op te pakken. Ze blijken ook te begrijpen wat iemand non-verbaal wil duidelijk maken.
- Met zeven maanden wil een baby soms meedoen met een bezigheid van een ander kind.
- Als kinderen rond de acht à negen maanden zijn, geven ze een voorwerp aan een ander, doen ze elkaar na en spelen ze graag bij elkaar in de buurt.
- Baby's rond negen maanden blijken al inzicht in gevoelens te hebben. Als een volwassene bijvoorbeeld op zijn vinger slaat en pijn heeft, en dan gaat lachen, dan zie je dat baby's daar verbaasd op reageren. Omgekeerd geldt hetzelfde: als de volwassene gaat huilen terwijl er iets grappigs gebeurt, kijken baby's vragend naar een vertrouwenspersoon.
- Baby's reageren verschillend op het huilen van andere kinderen. Je ziet de volgende reacties: lachen (3–6 maanden), soms troosten kinderen elkaar door iets te geven of te aaien (vanaf 7 maanden), schrikken en meehuilen (4–24 maanden), het kindje pijn gaan doen of proberen de oorzaak van het huilen op te lossen (12–24 maanden).
- Baby's van 9 maanden observeren sociaal gedrag van volwassenen en zijn in staat het onderlinge contact in te schatten; ze zien bijvoorbeeld of volwassenen elkaar mogen.
- Kinderen vanaf een jaar oud proberen andere kinderen bijvoorbeeld al te helpen. Als ze elkaar goed kennen, zie je dat ze reageren op elkaars emoties, behoeftes en moeilijkheden.
- Baby's zijn gevoelig voor wat oudere kinderen en volwassenen doen. Ze proberen uit zichzelf al mee te doen. Je kunt dit zien als motor achter de andere ontwikkelingsgebieden. Als baby's meedoen met anderen, kunnen ze, behalve sociale vaardigheden, ook cognitieve en motorische vaardigheden oppikken. Het is dus belangrijk dat baby's ervaren dat ze bij de rest van de groep horen.

Gastouderbureau
ViaViela

Richtlijn Baby's en andere kinderen

In onze richtlijn Baby's en andere kinderen kun je meer lezen over interacties tussen baby's en andere kinderen binnen jouw opvang. Je vindt deze richtlijn in de kenniswijzer op [samenopvoeden.nl](https://www.samenopvoeden.nl)